

הגוף הזוכר

בעקבות אירועי "בת-שבע" במופע "פעמוני היוכל" מאת גבי אלדור

סוף סוף נוכחנו לדעת שלמחול יש כוח. אותה אמנות הנמצאת תמיד בשוליים, גם כאשר היא מוצלחת במיוחד, שתמיד מתייחסים אליה במהילה של חשדנות והערצה, הפכה בין לילה למוקד של ויכוח סוער. ואם לא נחמיץ את ההזדמנות שנפלה לידינו, הריקוד יהיה הקס האחרון, העילה לשינוי. שינוי היחס שבין מדינה לדת, שינוי היחס לאמנות ולאמנים מטעם המימסד ועמידה על זכותם של החילונים להתבטא בשפה העברית ובמחול ולתת את הפרשנות שלהם למה שהחרדים "ניכסו" לעצמם. כולנו שרים את "אחד מי יודע" מאז הגן. כל מי ששר את השיר השמח והקולני הזה שנמשך, כמו שירי עם רבים, לאורך בתים רבים ומנגינה החוזרת לעצמה, מכיר את תחושת הכשרון והעיקשות להמשיך ולא לדלג על אף חזרה. ואין זה משנה בכלל אם אתה אדם המצהיר על דתיותו ואמונתו או סתם ישראלי. יש כוח בשיר הזה והוא מדבר על כל מה שאנו יודעים ברמה הפשוטה ביותר - על שלוש אמהות וארבעה אבות ותשעה ירחי לידה וכן, אחד אלוהינו שבשמים ובארץ, שהוא באותו רגע של שמחה ועיקשות של כל מי ששר מין הוכחת קיומו, מבלי להתחייב, מבלי להתווכח על מהות אותה הוכחה.

זהו טבעו של שיר עממי, וזה טבעו של הפולחן השבטי, כי באותו רגע כולנו בני אותו שבט.

נהרין ממשיך בדרכו שלו את תחושת השבטיות, והוא מקצין אותה. הוא לוקח את הפראות של החזרה המילולית והזמרתית המתמשכת, וממקם אותה בתוך הגוף. במחול גם התנועה חוזרת על עצמה, וכן יש בה גם תחושה של גורל, של מה שבלתי נמנע. אי אפשר שלא להיות באותו רגע חלק מאותו שבט, אי אפשר שלא להיסחף, ובאותה היסחפות כלול גם היאוש על אותה שייכות בלתי ניתנת לוויכוח. באותו רגע, נעלמת החרות האישית, אתה חלק מקבוצה, מקצב, אתה ממשיך, מבלי לבחור, אתה מה שנולדת לתוכו, אתה מגלה שאתה שייך לשפה, לזמן, למקום, וככל שאתה מנסה להתנער מאותה שייכות, כל עוד אתה שר, אתה שייך.

לו הייתי אני מהמימסד הדתי, הייתי מחבבת בשתי ידי את ההזדמנות המופלאה שנקרתה לי, ומראה את הריקוד הזה לכל כהוכחה לכוחו של הטקסט, לערמומיותה של המסורת, לעוצמתה של השפה, לכח המאגי שבחזרה המעגלית.

מה עושים הרקדנים? הם יושבים על הכסאות, מניפים את זרועותיהם ואחר כך את רגליהם, הם נשמים אל הריצפה וחוזרים ומתיישבים. הם יושבים בחצי גורן. הם קיבוצניקים (בנוסח הראשון של המחול, ב-1990 - הרקדנים לבשו בגדי עבודה בצבע חאקי ונותרו בבגדי ים תחתוניים אפורים, תחתוניים וגופייה כמו של פעם). ב"אנאפאזה" הם סתם אנשים בחליפות. הם חלק מקבוצה. רק אחד מהרקדנים חוזר אל הכסא באופן אחר, בקפיצה מלמטה, מרהיבה. נהרין לוקח את הפראות שבשיר צעד אחר הלאה. הוא מוסיף לו את קצב התופים שהוא תמיד הולס-לב מוגבר, רגשי, והוא מניף את הבגדים באויר.

אין אף רגע של עירום במחול הזה, ואין "התפשטות". ב"קיר" העיפו את הנעליים והחולצות, ב"אנאפאזה" נותרו בבגדי הליצן הכרוכים על הגוף, ב"פעמוני היוכל" היו אמורים להישאר עם בגדי העבודה הישנים, תחתוניים גדולים וגופיות, ואם זה מעליב, אפשר לבטל גם את המדינה. כמו התפשטות מגשמיות, כמו בשמחה, כמו באקסטזה שאינה מובילה לשום מקום, שנפסקת עם סוף השיר.

לו היו חסידי נחמן מברסלב רואים את המחול, היו לומדים אותו, משום שהם מבינים את השמחה הנוראה הזו, משום שאינם פוחדים מעץ השדה ומטבעו הגופני של האדם. אבל מי שחיבל במופע בשם פגיעה ברגשות, אינו מבין דבר. ויש לי חשד שגם אינו דובר אמת. המחול נוצר במקור כפתיחה של "קיר". ב"קיר" מתנגש נהרין בכל המיתוסים הקיבוציים - בצבא, במשפחה ובקיבוץ, וכאמן הוא מפרק את החומרים הללו ומחזיר אותם אלינו עם הארה, וזה תפקידו. וקשה לי לחשוב על יוצר ישראלי מנהרין, משום שהוא מחזיר לנו על הבמה את מה ששלנו, מעורטל מכל סיסמה או הגדרה, אך בלתי נמנע, כמו גורל.

מה שהרגיז את משרד ראש הממשלה, שלפי העיתונות היה מעורב בכל הקטעים המצונזרים שבמופע, מתבטא בדימויים גופניים. לא מילים, לא טקסטים, אלא דימויים (בסרטם של מיקי גורביץ ותומרקין, ניתנה הוראה בזמן הטקס לא לשדר את תמונות אלא רק את פני הקהל הצופה בהם). ואלו הם: פניו מלאות הדם של נער ערבי בזמן האינתיפאדה. טנק הדורס מכונת בלבנון. רבין. כל מה שקשור באלימות, בדרך כלל מצידנו, הישראלים. כלומר, מחיקת כל רמז לאמת הקשה, שאנחנו לא רק קורבנות ושיש גם בנו אלימות, ורשע. מחיקת רבין, אי איזכור הרצח. מחיקת הזכרון. מחיקת הגוף הזוכר. אולי זהו באמת פשרו של המחול של אוהד עליו יוצא הקצף. הגוף הזוכר, ללא מסווה, עם או בלי בגדים, במשמעות אחרת, על-ובלתי-מפלגתית.

זכרוננו של הגוף הזוכר לעולם אינו בוגד בו. ולכן לא יעזרו כל יועצי התדמית והסידקית והדיבור בכפל לשון והאיומים והחרמות והשקר שאין לו רגלים וידים. כי הגוף זוכר ולכן, פתאום, הריקוד מוביל את הזעם.

